

**USAID PROJECT FOR MEDIA
LEGAL REFORM AND
RESPONSIBLE MEDIA**

**ЦЕНТАР за
РАЗВОЈ на
МЕДИУМИ**

**МОНИТОРИНГ НА СПРОВЕДУВАЊЕТО НА
МЕДИУМСКОТО ЗАКОНОДАВСТВО, НА
МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ИНФОРМАТИЧКО
ОПШТЕСТВО И АДМИНИСТРАЦИЈА, НА
СОБРАНИЕТО НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА,
НА АГЕНЦИЈАТА ЗА АУДИО И
АУДИОВИЗУЕЛНИ МЕДИУМСКИ УСЛУГИ И НА
МАКЕДОНСКАТА РАДИОТЕЛЕВИЗИЈА**

I ВОВЕД

Центарот за развој на медиуми (ЦРМ), во периодот од март до јули 2014 година, следејќи ја примената на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ЗААМУ) и Законот за медиуми (ЗМ), ја набљудуваше работата на Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (АВМУ), на Собранието на Република Македонија, на Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА), како и на Македонската радиотелевизија (МРТ).

Примената на законите главно се анализира преку влијанието што законските одредби го имаат врз надлежните институции и медиумите. Посебен акцент е ставен врз почитувањето на обврските предвидени со законите од страна на сите засегнати страни, а посебно на државните институции. Во однос на набљудувањето на работата на АВМУ и на МРТ, во овој период, поблиску беше следен процесот на избор на дел од органите, начинот на работа, но и транспарентноста и отчетноста во нивната работа.

Како алатки за набљудување беа употребени - непосредното следење на седниците на АВМУ и на Собранието (оние кои се однесуваат на спроведувањето на медиумските закони), анализа на документите објавени на интернет страниците на институциите, правото на слободен пристап до информации од јавен карактер, како и непосредна комуникација со засегнатите страни.

ЦРМ овој мониторинг го спроведува во рамките на Програмата на УСАИД за зајакнување на независните медиуми во Македонија, Проект за одговорни медиуми и законодавни реформи во медиумската сфера.

II МИНИСТЕРСТВО ЗА ИНФОРМАТИЧКО ОПШТЕСТВО И АДМИНИСТРАЦИЈА

Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА) е еден од централните органи кои ја креираат медиумската политика во Република Македонија. Како автор на основниот текст на двата медиумски закони, но и на нивните измени и дополнувања, Министерството претставува еден од клучните чинители во креирањето на целокупното медиумско опкружување, а посебно на слободата на медиумите, слободното информирање и слободата на изразување.

ЦРМ во првиот квартален извештај ја потенцираше слабоста на членот 14 од ЗААМУ, посебно алудирајќи на ставот 11¹, каде е утврдена обврската на Министерството да ги утврди мнозинските новинарски здруженија, за да се исполнат законските обврски за избор на членови на Советот на АВМУ, но и на Програмскиот совет на МРТ. Тимот на ЦРМ, на 12 март, испрати барање за слободен пристап до информации од јавен карактер² до МИОА, со цел да добие прецизна и целосна информација за текот на овој спорен процес³. Во одговорот од МИОА⁴, кој пристигна после законски утврдениот рок од 30 дена односно на 11 април, беше наведено дека Министерството сè уште ја нема завршено постапката за утврдување на здруженијата кои ја имаат исполнето обврската за доставување регистри. Со цел континуирано да се следи имплементацијата на законите, и активноста на државните институции во поглед на навремено извршување на утврдените обврски, тимот на ЦРМ, повторно, на 5 јуни, поднесе барање за

¹Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Службен весник на РМ, бр.184/2013, бр.13/2014, бр.44/2014 и бр. 101/2014, чл. 14, ст. 11: „Надлежното министерство за информатичко општество и администрација ги утврдува здруженијата на новинари од ставот 2 алинеја 1 на овој член, при тоа водејќи сметка за бројот на членови на новинарските здруженија врз основа на евидентирани и потпишани пристапници потврдени со уплата на членарина за секој член на односното здружение. Регистарот на евидентирани членови и потврдите за уплатената членарина за тековната година новинарските здруженија ги доставуваат до надлежното Министерство за информатичко општество и администрација. Надлежното Министерство за информатичко општество и администрација, особено ќе води сметка за случаите на двојност на членството, при што за важечки член на одредено новинарско здружение ќе се смета оној со уплата на членарина од понов датум.“

²Прашањето што беше испратено до МИОА гласи: „Кои новинарски здруженија ја имаат исполнето обврската за доставување регистри на членови согласно чл. 14, ст. 11 од Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, и во кој формат се регистрираните доставени (реден број, име и презиме, матичен број, само број на членови и сл.) до МИОА?“

³Подетално за овој процес види во „Мониторинг на спроведувањето на новото медиумско законодавство, на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги и на Македонската радиотелевизија“, <http://mdc.org.mk/wpcontent/uploads/2014/04/Monitoring-na-novoto-mediumsko-zakonodavstvo-MKD.pdf> стр. 5-6

⁴Целосниот одговор кој пристигна од МИОА гласи: „Министерството за информатичко општество и администрација ја нема завршено постапката за утврдување на тоа кои здруженија ја имаат исполнето обврската за доставување регистри на членови согласно член 14, став 11 од Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги.“

слободен пристап до информации од јавен карактер⁵, и побара одговор за тоа дали е исполнета обврската за утврдување на мнозинските новинарски здруженија. Вториот одговор од Министерството пристигна на 10 јули, повторно пречекорувајќи го законскиот рок. Според вториот одговор на МИОА⁶, обврската за доставување регистри на членови ја остварило само едно здружение, Македонската асоцијација на новинари (МАН), кое заклучно со 1 февруари 2014 година брои 440 членови. Овој одговор на МИОА е во контрадикторност со актуелната состојба односно со фактот дека како членови на Советот на АВМУ, веќе се избрани претставници од двете новинарски здруженија – Здружението на новинари на Македонија (ЗНМ) и на МАН. Ваквата фактичка состојба наведува на заклучок дека ЗНМ и МАН се двете мнозински здруженија, наспроти одговорот на МИОА дека во постапката е утврдено само едно мнозинско новинарско здружение. Иако МИОА преку соопштение, уште на 3 февруари 2014 година⁷, ги повика сите новинарски здруженија да ги достават потребните податоци најдоцна до 10 февруари, и иако, дел од предлозите за членови во органите на АВМУ и МРТ, предложени од страна на новинарските здруженија, ги поминаа филтрите на собраниските комисии и пленарната седница на Собранието⁸, МИОА сè уште дава нелогични и контрадикторни информации околу бројот на монзинските новинарски здруженија кои (не)доставиле податоци. Зошто е тоа така, не сакаме да претпоставуваме, но сметаме дека ова министерство треба да ја објави официјалната одлука за тоа кои се двете мнозински новинарски здруженија во Македонија. Ова е важно затоа што Советот на АВМУ веќе функционира, а останува нејасно врз основа на која одлука двете новинарски здруженија доставиле предлози за свои претставници во АВМУ.

Во исто време, сакаме уште еднаш да нагласиме дека за ЦРМ обврската новинарските здруженија да достават регистри на евидентирани членови, како и

⁵Прашањето коешто беше испратено до МИОА гласи: „Кои новинарски здруженија ја имаат исполнето обврската за доставување регистри на членови согласно чл. 14, ст. 11 од Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги? Кое здружение е мнозинско здружение на новинари во РМ и колку членови брои?“

⁶Целосниот одговор кој пристигна од МИОА гласи: „Во поглед на констатирањето на бројноста на новинарските здруженија, согласно член 14 став 11 од Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги Министерството ги утврдува двете здруженија на новинари со најголем број на членови. До сега, обврската за доставување на регистри на членови на здруженија на новинари ја има исполнето Македонската асоцијација на новинари, кое здружение заклучно со 01.02.2014 година брои 440 членови“

⁷<http://www.mioa.gov.mk/?q=node/3632>

⁸Овие прашање се подетално образложени во продолжението на извештајот, во делот посветен на Собранието на РМ

на платена членарина, претставува директно повредување на правата на новинарите на слободен избор и слободно здружување. Законот го ограничува слободниот избор на новинарите да бидат важечки членови во повеќе новинарски здруженија, а членарината ја наметнува како услов за утврдување важечко членство што не е предвидено со Законот за здруженија и фондации. Она што особено загрижува е фактот дека доставувањето на регистар со целосни податоци за членовите на здруженијата до надлежното министерство создава простор и за дополнителни притисоци врз новинарите. Имајќи го предвид сето ова, ЦРМ предлага да се укине членот на Законот кој се однесува на креирање регистри на новинари во МИОА. Државните органи мора да ја почитуваат со устав загарантираната слободата на здружување и да ги користат постојните податоци во Централниот регистар на Република Македонија⁹.

На 23 јуни 2014 година, Владата на РМ, претставена преку ресорниот министер за информатичко општество и администрација, Иво Ивановски, до Собранието достави нов Предлог-закон за изменување и дополнување на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. Законот беше предложен по скратена постапка, а на одлуката да се започне со процесот на измени и дополнувања, не ѝ претходеа ниту јавна расправа, ниту пак, какви било консултации со новинарските здруженија и медиумските организации¹⁰. ЦРМ реагираше на овие случувања со соопштение, истакнувајќи дека предлагање законски промени во областа на медиумите, по скратена постапка и без никаква консултација со засегнатите страни, претставува обид за нетранспарентно и задкулисно интервенирање во закон кој директно ги допира слободата на информирањето и слободата на медиумите. ЦРМ смета дека Владата треба да престане со игнорирање на медиумските организации и новинарските здруженија, при интервенција во правни акти кои директно ги засегаат медиумската, но и пошироката јавност¹¹.

⁹Види „Мониторинг на спроведувањето на новото медиумско законодавство, на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги и на Македонската радиотелевизија“, <http://mdc.org.mk/wpcontent/uploads/2014/04/Monitoring-na-novoto-mediumsko-zakonodavstvo-MKD.pdf> стр. 5-6

¹⁰Повеќе за содржината и процесот на усвојување на Предлог-законот прочитај подолу во извештајот, во делот посветен на Собранието на РМ

¹¹Види повеќе <http://mdc.org.mk/mk/netransparentno-menuvanje-na-zakonot-za-audio-i-audiovizuelni-mediumski-uslugi>

**USAID PROJECT FOR MEDIA
LEGAL REFORM AND
RESPONSIBLE MEDIA**

ЦРМ, исто така, ги потсетува МИОА и ресорниот министер на обврската за измени и дополнувања на ЗААМУ, во делот посветен на независното финансирање на јавниот радиодифузен сервис. Оваа обврска министерството ја презеде непосредно по усвојувањето на двата медиумски закони, на крајот од 2013 година¹². До објавувањето на овој извештај, јавноста нема никаков увид во тоа дали ова министерство воопшто подготвува некакви законски измени кои ќе ја обезбедат финансиската независност на јавниот радиодифузен сервис.

¹²Повеќе за финансирањето на МРТ, прочитајте во продолжението на извештајот, во делот посветен на МРТ

III СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

И покрај предвремените парламентарни и редовните претседателски избори, Собранието на РМ спроведе повеќе активности поврзани со имплементацијата на медиумските закони. Особено засилена активност беше забележана во периодот по конституирањето на Собранието, во мај 2014.

Избор на членови на Советот на АВМУ

Собранието ја исполни својата законска ингеренција за именување членови на Советот на АВМУ¹³. Иако постапката беше започната уште пред распуштањето на Собранието, односно на 3 февруари¹⁴, именувањето на новите советници се случи на 7-та седница на Собранието на РМ, одржана на 2 јули 2014. Според законските одредби, по завршувањето на рокот за доставување предлози за членови на Советот од страна на овластените предлагачи, кој изнесува 2 месеци од денот на упатувањето на јавниот повик, собраниската Комисија за прашања на изборите и именувањата треба да состави предлог на кандидати за членови на Советот¹⁵. Комисијата ги утврди предлозите доставени од овластените предлагачи, на својата 2-ра седница која се одржа на 19 мај. Од страна на овластените предлагачи за членови на Советот на АВМУ беа предложени: новинарот Зоран Фиданоски, како предлог на Здружението на новинари на Македонија (ЗНМ); адвокатот Лазар Трајчев како предлог на Македонската асоцијација на новинари (МАН); досегашниот член на Советот за радиодифузија Методија Јанчески беше предложен од страна на Интеруниверзитетската конференција; Алма Машовиќ, исто така досегашна членка на Советот за радиодифузија беше предложена од страна на Адвокатската комора на РМ и Милаим Фетаи, поранешниот потпретседател на Советот за радиодифузија беше предложен од страна на ЗЕЛС. Собраниската Комисија, која предлага 2 члена на Советот на АВМУ, ги предложи досегашните членови на Советот за

¹³Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Службен весник на РМ, бр.184/2013, бр.13/2014, бр.44/2014 и бр. 101/2014, чл. 14, ст. 1: „Собранието на Република Македонија ги именува членовите на Советот на предлог на овластени предлагачи.“

¹⁴Види „Мониторинг на спроведувањето на новото медиумско законодавство, на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги и на Македонската радиотелевизија“, <http://mdc.org.mk/wpcontent/uploads/2014/04/Monitoring-na-novoto-mediumsko-zakonodavstvo-MKD.pdf> стр. 6-7

¹⁵Види Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Службен весник на РМ, бр.184/2013, бр.13/2014, бр.44/2014 и бр. 101/2014, чл. 14, ст. 5

радиодифузија, Лазо Петрушевски и Селвер Ајдини. Сите предлози беа едногласно утврдени од Комисијата, и тоа без никаква посебна дебата. Предложените членови, потоа имаа своја презентација пред собраниската Комисија за транспорт, врски и екологија, на нејзината 1-ва седница, која се одржа на 30 јуни. На пленарната седница, на која беа избрани новите членови на Советот на АВМУ, а која тимот на ЦРМ ја следеше преку интернет каналот на интернет страницата на Собранието, отсутствуваше вистинска дебата за квалификациите, искуството и концептите на предложените кандидати. Неколкуче пратеници кои се јавија за дискусија, повеќе говореа за медиумските закони, а многу малку или воопшто не се осврнаа на актуелната точка од дневниот ред¹⁶. Сите членови на Советот на АВМУ беа избрани едногласно.

Анализирајќи ја листата на предлагачи и на предложени членови за Советот на АВМУ, ЦРМ смета дека се потребни законски интервенции, кои ќе им наметнат обврска на овластените предлагачи, за членови на Советот да предлагаат личности од нивното директно или пак, сродно професионално опкружување. На тој начин, ќе се спречи досегашната практика, новинарско здружение, наместо новинар да предложи адвокат, или пак, адвокатската комора, наместо правник, да предлага машински инженер. Воопшто не станува збор за тоа дали предложените кандидати се стручни или не, но загрижува појавата претставници на една конкретна професија, да ценат стручност на личности кои не доаѓаат од иста или сродна фела.

Мониторингот покажа дека Собранието го надмина законскиот рок за именување на членовите на Советот на АВМУ, односно, наместо утврдените предлози од Комисијата за прашања на изборите и именувањата да ги потврди во рок од 1 месец¹⁷, Собранието тоа го направи со задоцнување од речиси две седмици. Собраниската Комисија, на седницата одржана на 19 мај, ги утврди сите предлози за членови на Советот на АВМУ¹⁸. Според Законот, Собранието имаше

¹⁶Види повеќе Стенографски белешки од Седмата седница на Собранието на РМ одржана на 2 јули 2014 година, стр. 11-15

¹⁷Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Службен весник на РМ, бр.184/2013, бр.13/2014, бр.44/2014 и бр. 101/2014, чл. 152, ст. 3

¹⁸Предлогот на ЗНМ е доставен до Собранието на 3 април 2014, предлогот на МАН е доставен на 4 април 2014, предлогот на Интеруниверзитетската конференција на РМ е доставен на 28 февруари, предлогот на Адвокатската комора на РМ е доставен на 25 февруари и предлогот на ЗЕЈС е доставен до Собранието на 3 април 2014 година. Види:

обврска да ги именува предложените членови најдоцна до 19 јуни 2014 година. Собранието тоа го направи дури на 7-та седница, одржана на 2 јули 2014 година¹⁹.

На обврската за почитување на законските рокови, во иднина, покрај Собранието, треба да внимаваат и овластените предлагачи²⁰. Во конкретниот случај, еден од овластените предлагачи – МАН, својот предлог до Собранието го достави еден ден по истекувањето на законскиот рок²¹.

ЦРМ, исто така, констатира дека овластените предлагачи и Собранието не ја почитуваат законската обврска за рамноправна застапеност на двата пола во составот на Советот на АВМУ²². Како што беше родово нерамноправен поранешниот Совет за радиодифузија, така и сега, во Советот на Агенцијата, повторно има само една жена. Токму затоа, ЦРМ смета дека овластените предлагачи и Собранието, во иднина треба да ја почитуваат оваа законска обврска за родова рамноправност.

Постапка за избор на членови на програмскиот совет на МРТ

Собранието има законска обврска и во процесот на избор на членови на Програмскиот совет на МРТ. Иницијалната одлука за упатување јавен повик до овластените предлагачи за доставување предлог кандидати за членови на програмскиот совет, беше донесена на 3 февруари 2014. Во законски

Допис од Комисија за прашања на изборите и именувањата до претседателот на Собранието на РМ бр. 15-1841/3 од 19.05.2014 година

¹⁹Види Стенографски белешки од Седмата седница на Собранието на РМ одржана на 2 јули 2014 година, стр. 11-15

²⁰Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Службен весник на РМ, бр.184/2013, бр.13/2014, бр.44/2014 и бр. 101/2014, чл. 14, ст. 5: „Овластените предлагачи од ставот 2 на овој член утврдените предлози за членови на Советот ги доставуваат до Собранието на Република Македонија во рок од два месеца од денот на упатувањето на јавниот повик од страна на Собранието на Република Македонија и во истиот рок се должни јавно да ги објават најмалку во два дневни весници од кои едниот дневен весник е на јазикот на заедницата која не е во мнозинство, а го зборуваат најмалку 20% од граѓаните во Република Македонија. Врз основа на доставените предлози од овластените предлагачи Комисијата за прашања на изборите и именувањата на Собранието на Република Македонија, во рок од 15 дена составува предлог на кандидати за членови на Советот.“

²¹Види Допис од Комисија за прашања на изборите и именувањата до претседателот на Собранието на РМ бр. 15-1841/3 од 19.05.2014 година

²² Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Службен весник на РМ, бр.184/2013, бр.13/2014, бр.44/2014 и бр. 101/2014, чл. 12, ст. 2: „Членовите на Советот треба да ја претставуваат различноста на македонското општество со соодветна застапеност на двата пола.“

предвидениот рок од 30 дена, по упатувањето на јавниот повик²³, сите овластени предлагачи, со исклучок на собраниската Комисија за прашања на изборите и именувањата (од објективни причини, поради распуштање на Собранието на РМ) и мнозинското новинарско здружение (МИОА сè уште официјално го немаше утврдено мнозинското новинарско здружение) ги доставија до Собранието своите предлози. Кон крајот на јуни, во рамки на Огласот за пројавување на интерес за ангажирање на лица на јавни функции, објавен од страна на Собранието на РМ, беше објавен и оглас за 5 членови на Програмскиот совет на МРТ²⁴. Рокот за пријавување на кандидатите, истече на 20 јули 2014.

Во меѓувреме, на првото продолжение на 7-та седница на Собранието, одржана на 3 јули, по скратена постапка беа донесени измени и дополнувања на ЗАМУ²⁵, каде една од промените беше направена токму во делот на овластените предлагачи на членови на програмскиот совет на МРТ. Наместо досегашната одредба која предвидуваше едно мнозинското новинарско здружение да предложи два члена во програмскиот совет, новата одредба предвидува двете мнозински новинарски здруженија да предложат по еден член²⁶. Врз основа на законските измени, на 9 јули, на својата 6-та седница, Комисијата за прашања на изборите и именувањата усвои Заклучок според кој таа не е во можност да состави предлог на кандидати за програмскиот совет на МРТ и од Собранието бараше да распише нов јавен повик до овластените предлагачи, за доставување на нови предлози. Во образложението на Предлог-одлуката, меѓу другото, претседателот на Комисијата наведе дека врз основа на јавниот повик упатен на 3 февруари, овластените предлагачи: Интеруниверзитетска конференција на РМ, Национална установа Албански театар, Национална установа Турски театар и ЗЕЛС, доставиле предлози за членови на програмскиот совет на МРТ, во законски

²³Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Службен весник на РМ, бр.184/2013, бр.13/2014, бр.44/2014 и бр. 101/2014, чл. 118, ст. 4: „Овластените предлагачи од членот 117 од овој закон се должни предлозите да ги достават до Собранието на Република Македонија во рок од 30 дена, од денот на упатувањето на јавниот повик. Врз основа на доставените предлози од овластените предлагачи Комисијата за прашања на изборите и именувањата на Собранието на Република Македонија, во рок од 15 дена составува предлог на кандидати на програмскиот совет на МРТ.“

²⁴Види Оглас за пројавување на интерес за ангажирање на лица на јавни функции, Собрание на РМ, јуни 2014 година, стр. 4

²⁵ Види Стенографски белешки од Првото продолжение на Седмата седница на Собранието на РМ одржана на 3 јули 2014 година, стр. 23-27

²⁶Повеќе за содржината и процесот на усвојување на Предлог-законот прочитај подолу во истиот дел од извештајот – Собрание на РМ

утврдениот рок од 30 дена²⁷. Собранието ја донесе Одлуката за упатување нов јавен повик на 8-та седница, одржана на 10 јули 2014.

Анализата на постапката на предлагање членови на програмскиот совет на МРТ, ја наметна дилемата дали беше потребен целосно нов јавен повик, или пак, ќе беше доволно Собранието да упатеше повторен јавен повик само до двете мнозински новинарски здруженија. На ваков начин, Собранието ќе ги поштедеше останатите овластени предлагачи од повторување на интерните постапки за номинирање предлог-членови. Собранието ќе ѝ заштедеше работа и на Комисијата за прашања на изборите и именувањата, поради тоа што таа веќе објави оглас за 5 членови на програмскиот совет, во рамки на Огласот за пројавување интерес за ангажирање лица на јавни функции.

ЦРМ смета дека Собранието, во иднина, треба да предлага и спроведува порационални и поефективни постапки за сите засегнати страни.

Измени во медиумската легислатива по скратена постапка

На Првото продолжение на 7-та седница, на 3 јули, Собранието, по скратена постапка донесе измени и дополнувања на ЗААМУ. Целата постапка започна на 23 јуни, кога Владата на РМ, претставена преку министерот за информатичко општество и администрација Иво Ивановски, достави до Собранието нов Предлог-закон за изменување и дополнување на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. Предлог-законот беше предложен по скратена постапка, а на одлуката да се започне со процесот на измени и дополнувања, не ѝ претходеше никаква јавна расправа или пак, какви било консултации со новинарските здруженија и медиумските организации. Во образложението на Предлог-законот кое беше доставено до Собранието, беше наведено дека Законот се менува и дополнува од следните причини: Отстранување на досегашната можност за фаворизирање само на одредени видови музика, односно на вокалната и вокално-инструменталната музика, кои се изворно создадени на македонски јазик или на јазиците на заедниците во Република Македонија; Утврдување на дозволено отстапување од 5% во однос на поделбата на емитирањето на

²⁷Види Допис од претседателот на Комисија за прашања на изборите и именувањата до претседателот на Собранието на РМ бр. 07-2741/1 од 09.07.2014 година

забавната и народната инструментална, вокална и/или вокално-инструментална музика изворно создадена на македонски јазик или на јазиците на заедниците во Република Македонија; Наместо досегашното решение мнозинското здружение на новинари да предлага кандидати за два члена во програмскиот совет на МРТ, со предложените измени се утврдува двете здруженија на новинари од Република Македонија со најголем број членови, да предлагаат по еден член на програмскиот совет на МРТ; Ослободување на семејни домаќинства приматели на социјална парична помош и постојана парична помош, од плаќање радиодифузна такса²⁸.

Сметаме дека е недозволиво суштинско менување на законите да се прави без каква било најава и консултација со стручната и пошироката јавност. ЦРМ останува на ставот дека одредбите кои се однесуваат на емитувањето музика се непотребни и дека претставуваат директно мешање во уредувачката политика на радиодифузерите. Прашањето колку и каква музика радиодифузерите ќе емитуваат е прашање на нивната независна уредувачка политика, а не на форматот во кој емитуваат. Овие обврски се единствено примерени за јавниот радиодифузен сервис кој има должност да се грижи за јазикот, традицијата и културното наследство на Република Македонија, како што веќе е уредено со постојниот текст на законот²⁹. Дополнително, никаква интервенција не е направена околу висината на казните за евентуално прекршување на оваа обврска, која повторно останува енорно висока – 20.000 евра. Во однос на прашањето за воведување две новинарски здруженија како овластени предлагачи на членови на програмскиот совет на МРТ, наместо досегашното решение тоа да биде мнозинското новинарско здружение, ЦРМ смета дека е недозволиво да се прават вакви промени без претходно јавно образложение, консултации со засегнатите страни и секако, јавна расправа.

Што се однесува до ослободувањето на домаќинствата приматели на социјална парична помош и постојана парична помош од плаќање на радиодифузна такса, ЦРМ смета дека станува збор за социјална мерка за која е

²⁸Види Предлог закон за изменување и дополнување на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги по скратена постапка, Допис на Влада на РМ бр. 42-4918/1 од 23 јуни 2014, стр. 3

²⁹Види повеќе <http://mdc.org.mk/mk/zakonot-za-audiovizuelni-mediumski-uslugi-navleguva-vo-ureduvackata-politika-na-mediumite>

**USAID PROJECT FOR MEDIA
LEGAL REFORM AND
RESPONSIBLE MEDIA**

**ЦЕНТАР за
РАЗВОЈ на
МЕДИУМИ**

потребна анализа околу финансиските реперкусии кои ќе ги претрпат институциите и активностите што се финансирани од радиодифузната такса, особено Македонската радиотелевизија.

ЦРМ смета дека Собранието на РМ не смее во иднина да дозволи предлози на закони кои регулираат сериозни општествени подрачја да се носат во скратена постапка.

IV АГЕНЦИЈА ЗА АУДИО И АУДИОВИЗУЕЛНИ МЕДИУМСКИ УСЛУГИ

Во периодот од 15 март, до 8 јули 2014, кога беше конституиран новиот состав на Советот, АВМУ одржа 25 седници, а од 8 јули, заклучно со 31 јули, новиот Совет на Агенцијата одржа 5 седници. Во овој период на мониторинг беа одржани редовни претседателски и вонредни парламентарни избори, кои не се дел од овој извештај бидејќи, во мај 2014, ЦРМ подготви и објави посебен извештај посветен на работата на АВМУ за време на овие изборни процеси³⁰.

Конституирање на Советот и донесување подзаконски акти

Конститутивната седница на новиот состав на Советот на АВМУ се одржа на 8 јули и на неа присуствуваа сите седум новоизбрани советници. По верификацијата на мандатите на новоизбраните советници, што претставува формален чин за кој воопшто не се гласа, членовите пристапија кон избор на претседател на Советот и избор на заменик на претседателот на Советот. Советникот Лазар Трајчев го предложи Лазо Петрушевски за нов претседател на Советот. За изборот на Петрушевски, единствено воздржан беше Зоран Фиданоски³¹. Селвер Ајдини, го предложи д-р Милаим Фетаи за заменик на претседателот, а Фиданоски и за него гласаше воздржано.

Новиот состав на Советот, го прекрши ЗААМУ уште на својата конститутивна седница, бидејќи усвои 4 подзаконски акти, без при тоа да ја испочитува законската обврска, нацртите на овие документи да ги објави на интернет страницата на АВМУ и да обезбеди најмалку 30 дена за јавна расправа, односно време за сите заинтересирани страни да поднесат евентуални коментари и

³⁰Мониторинг: Избори 2014 – Примената на медиумските одредби од изборниот законик, <http://mdc.org.mk/wp-content/uploads/2014/06/2014-%D0%A6%D0%A0%D0%9C-%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3-%D0%B8%D0%B7%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B8-2014-%D0%9F%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%83%D0%BC%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%BE%D0%B4%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B1%D0%B8-%D0%BE%D0%B4-%D0%B8%D0%B7%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BE%D1%82-%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>

³¹Види Записник од 1-та седница на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги одржана на 08.07.2014 година, стр. 4 http://www.avmu.mk/images/USVOEN_Zapisknik_od_01_sednica_-_na_SOVEOTOT_NA_AGENCIJATA_VO_NOV_SOSTAV-2014_godina.pdf

забелешки. Според Законот, Агенцијата, исто така, требаше пристигнатите коментари и забелешки да ги објави на својата интернет страница, заедно со одговорот од страна на Агенцијата, па дури потоа Советот можеше да ги усвои подзаконските акти³². Советот воопшто не ја испочитува оваа постапка и без каква било јавна расправа ги усвои овие подзаконски акти: Одлука за утврдување на надоместокот за патни трошоци на членовите на Советот на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги; Правилник на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги за користење на средствата за репрезентација; Правилник за начинот на користење, управување и одржување на службените моторни возила на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги и Правилник за користење на службени мобилни телефони и 3Г УСБ модеми во Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги³³.

Истата пракса продолжи и на 3-та седница на Советот, одржана на 17 јули, кога беа усвоени уште 3 подзаконски акти: Правилник за внатрешна организација и систематизација на работите и задачите во Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги со Прилог бр. 1 – Опис на работните места, работите и задачите во Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги и Прилог бр. 2 – Табеларен преглед на работните места во Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги; Правилник за бруто плата и други надоместоци на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги и Правилник за месечниот надоместок и другите трошоци на Советот на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги³⁴.

³²Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Службен весник на РМ, бр.184/2013, бр.13/2014, бр.44/2014 и бр. 101/2014, чл. 10 ВЛИЈАНИЕ НА ЈАВНОСТА „1. Агенцијата пред да донесе или измени подзаконски акт од своја надлежност, како и пред да ја донесе годишната програма за работа за наредната година, на својата веб страница јавно ќе го објави предложениот подзаконски акт, односно предложената годишна програма за работа за наредната година со цел да обезбеди јавна расправа, односно да им овозможи на сите заинтересирани страни да ги изразат своите мислења, гледишта и ставови во однос на предложениот подзаконски акт или предложената годишна програма за работа за наредната година. 2. Рокот на траењето на јавната расправа од ставот 1 на овој член не смее да биде пократок од 30 дена од денот на објавувањето на актите од ставот 1 на овој член. 3. По истекот на рокот од ставот 2 на овој член, а пред донесувањето на подзаконскиот акт, Агенцијата има обврска јавно да ги објави на својата веб страница добиените мислења и коментари, како и ставот на Агенцијата по однос на истите.“

³³Види Записник од 1-та седница на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги одржана на 08.07.2014 година, стр. 5-9 http://www.avmu.mk/images/USVOEN_Zapisknik_od_01_sednica_-_na_SOVETOT_NA_AGENCIJATA_VO_NOV_SOSTAV-2014_godina.pdf

³⁴Види Записник од 3-та седница на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги одржана на 17.07.2014 година, стр. 3-6 http://www.avmu.mk/images/Zapisknik_od_3-ta_sednica_na_Agencijata.pdf

ЦРМ смета дека АВМУ мора да го почитува Законот и сите правни акти навремено да ги објавува на својата интернет страница пред тие да бидат усвоени. И покрај тоа што кај дел од членовите на Советот, преовладува толкувањето дека подзаконските акти кои се однесуваат на организациски прашања не мора да бидат претходно објавувани, ЦРМ смета дека Законот е јасен и прецизен, и притоа не прави разлика меѓу различните видови подзаконски акти. Кога станува збор за подзаконските акти од организациска природа, тие би требало да подлежат на уште поголема контрола од јавноста, посебно оние акти кои се однесуваат на правата и обврските на членовите на Советот, кои се именувани функционери.

За разлика од претходно донесените акти, на кои не им претходеше јавна расправа, постапката за донесување на деловникот, АВМУ ја започна почитувајќи го Законот, односно со објавување на Нацрт-деловникот на својата интернет страница.

На 23 јули, по одржувањето на 4-та седница на Советот, на која беше донесен Нацрт-деловникот на Советот на АВМУ, ЦРМ, пред советниците и дел од стручната служба на Агенцијата го презентираше документот за јавна политика „Предлог-решенија за подзаконската регулатива во надлежност на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги“,³⁵ кој содржи препораки за идниот деловник на АВМУ. ЦРМ, во законскиот рок од 30 дена (најдоцна до 22 август), до Агенцијата ќе достави детален коментар на Нацрт-деловникот, а и во иднина ќе доставува стручни коментари за секој подзаконски акт.

Транспарентноста на АВМУ

Јавноста е едно од клучните начела на кое треба да се заснова работата на секое регулаторно тело. Ова начело добива уште поголема тежина кога станува збор за регулаторно тело од областа на медиумите. ЦРМ уште пред да бидат донесени медиумските закони сметаше дека јавноста во работата на Агенцијата треба да биде составен дел на Законот.

³⁵Документ за јавна политика „Предлог-решенија за подзаконската регулатива во надлежност на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги“, http://mdc.org.mk/wp-content/uploads/2014/07/CRM_Dokument-za-javna-politika_AVMU-podzakonski-akti_23072014.pdf

За разлика од претходниот период на мониторинг, во овој период АВМУ, на својата интернет страница, ги објави и Годишната програма за работа и Финансискиот план за 2014 година³⁶.

АВМУ до Собранието ги достави Годишниот извештај за работа на Советот за радиодифузија (СРД) за 2013 година и Годишната програма за работа на Агенцијата за 2014 година. Годишниот извештај за работа на СРД е составен од неколку документи: Извештај за реализација на активностите утврдени на програмата на СРД во 2013 година, Финансиски извештај за реализација на финансискиот план за 2013 година, Годишна сметка, Ревизорски извештај од независен меѓународен ревизор и Став на Агенцијата во однос на извршената ревизија. Од друга страна пак, Годишната програма за работа на АВМУ за 2014 година е составена од два документа: Програма на планирани активности за 2014 година и Финансиски план за 2014 година. Собранието го усвои предложениот Заклучок од страна на матичната Комисија за транспорт врски и екологија, без никаква дискусија³⁷.

Интересно е да се презентира Мислењето на Владата за овие документи. За Годишната програма за работа за 2014 година, Владата смета дека на интернет страницата на АВМУ би требало да го „пишува датумот кога била објавена, или рок во кој заинтересираните страни можат да достават мислења и коментари“³⁸. Во делот на преземените активности и изречени мерки за заштита на авторските права, според Владата, потребно е да се прецизира улогата на Агенцијата наспроти другите надлежни институции (вакво усогласување е потребно во контекст на новите надлежности кои АВМУ ги добива со стапувањето во сила на ЗМ и ЗААМУ)³⁹. Во однос на Финансискиот извештај на СРД за 2013 година, Владата констатира дека Советот реализирал расходи во вкупен износ од 90.021.665 денари, што претставува 62,6% од планираните расходи за 2013 година. Според Владата, наведените проценти на реализација укажуваат на

³⁶Види http://avmu.mk/images/NACRT_Programa_za_rabota_na_AVMU_za_2014_-_soglasno_ZAVMU_i_ZM_so_finansisiki_plan.pdf

³⁷Види повеќе во Стенографски белешки од Првото продолжение на Седмата седница на Собранието на РМ одржана на 3 јули 2014 година, стр. 33-34

³⁸Види Мислење на Влада на РМ доставено до претседателот на Собранието на РМ, бр. 43-230/1 од 08.05.2014 година, стр. 3

³⁹Ibid, стр. 3

нереално планирање на приходите и расходите на Советот⁴⁰, како и дека во доставените материјали од страна на Агенцијата не е содржана споредбена анализа на реализираните приходи и расходи на Советот во однос на претходната година⁴¹. Последната забелешка на Владата се однесува на планираните расходи за 2014 година (јубилејни награди, купување моторно возило и други непродуктивни расходи), односно укажува на потребата од порестриктивен пристап во планирањето и реализацијата на овие расходи, во согласност со владините антикризни мерки⁴².

Иако финансискиот план на Агенцијата е објавен со уредно поделени буџетски ставки, ЦРМ смета дека тоа не е сосема доволно и дека АВМУ мора да ги објави и нето месечните надоместоци на сите членови на Советот, како и платите на директорот и заменик директорот. Пожелно би било јавно да бидат достапни и надоместоците што ќе ги добиваат членовите на Советот, директорот и заменик директорот, како на пример, надоместокот за патни трошоци, за употреба на службени мобилни телефони и др. Јавноста има право да знае со колкав квантум јавни пари во текот на месецот или годината, располага секој избран или именуван функционер бидејќи целосната финансиска транспарентност е едно од основните начела на одговорното и отчетно вршење на јавните овластувања.

Сериозна аномалија во однос на јавноста на седниците на Советот се случуваат кога за време на седниците, од нејасни причини, медиумите и останатите присутни се замолени да ја напуштат салата. Вакви случаи забележавме на неколку седници на Советот. На 25-та седница, одржана на 17 април, по исцрпувањето на точките од дневниот ред, медиумите и набљудувачите беа замолени да ја напуштат салата, додека советниците останаа внатре. Од Записникот на 25-та седница, не може да се утврди за што точно станува збор односно за што дискутираа членовите на Советот надвор од очите на јавноста, како и за причините поради кои јавноста беше исклучена од завршницата на седницата⁴³. На 26-та седница на Советот, одржана на 24 април, членовите на

⁴⁰ Ibid, стр. 3

⁴¹ Ibid, стр. 3

⁴² Ibid, стр. 4

⁴³ Види повеќе Записник од 25-та седница на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги одржана на 17.04.2014 година, стр. 8 http://avmu.mk/images/USVOEN_Zapishnik_za_25-ta_sednica.pdf

Советот повторно беа повикани без присуство на јавноста, да останат во салата непосредно по завршувањето на седницата, за да одржат консултации. Од Записникот на 26-та седница, не може да се утврди за каква консултација стануваше збор⁴⁴. На 27-та седница, одржана на 29 април, пак, јавноста беше замолена да ја напушти салата, во моментот кога Советот требаше да ја разгледува точката на дневен ред насловена како: „Информација за постапување по заклучоците бр. 02-4936/2 од 18 декември 2013 година и бр. 02-5174/3 од 30 декември 2013 година, во врска со целосната реализација на договорите за финансирање радио/телевизиска програма од јавен интерес, со предлог одлуки“. Останува нејасно зошто Советот, реши да ја отстрани јавноста токму во моментот кога разгледуваше прашање поврзано со распределбата на јавни финансиски средства за реализација на програми од јавен интерес. Останува нејасно и тоа дали во Записникот од оваа седница се вклучени сите детали од дискусијата по ова прашање⁴⁵. На 29-та седница која се одржа на 9 мај, јавноста беше замолена да ја напушти салата кога на ред за разгледување дојде 8-та точка од дневниот ред: „Предлог-одлука за орочување на средствата на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги“. Она што може да се заклучи од усвоениот Записник од оваа седница, е дека Советот донел одлука да потпише договор за орочување на средствата со банката која понудила најдобри услови⁴⁶. Во записникот нема информација за тоа колку средства ќе орочи Агенцијата, во која банка и по која каматна стапка, како и за тоа колкав ќе биде приходот на АВМУ од орочените средства. Истата пракса на орочување финансиски средства и отстранување на јавноста, продолжи и по конституирањето на новиот состав на Советот на АВМУ. На 2-та седница на Советот на АВМУ, која се одржа на 14 јули, јавноста беше замолена да ја напушти салата за седници за да биде разгледана точката: „Предлог за давање одобрување за донесување одлука за орочување денарски средства на Агенцијата, со предлог одлука“. Повторно, Записникот од 2-та седница, не нуди никакви дополнителни информации, освен дека Советот дал

⁴⁴ Види Записник од 26-та седница на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги одржана на 24.04.2014 година, стр. 13 http://avmu.mk/images/usvoen_zapisnik.pdf

⁴⁵ Види Записник од 27-та седница на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги одржана на 29.04.2014 година, стр. 4-7 http://avmu.mk/images/USVOEN_Zapisnik_od_27_sednica_-_na_AGENCIJATA_-_2014_godina.pdf

⁴⁶ Види Записник од 29-та седница на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги одржана на 09.05.2014 година, стр. 10 http://avmu.mk/images/USVOEN_Zapisnik_od_29_sednica_-_na_AGENCIJATA_-_2014_godina.pdf

одобрување да се донесе одлука за орочување денарски средства во банката која ќе достави најдобра понуда⁴⁷.

ЦРМ смета дека нетранспарентноста на АВМУ, кога станува збор за орочување финансиски средства е исклучително проблематично, бидејќи јавноста мора и треба да знае како и за што се употребуваат јавните пари. Дополнително, се наметнува дилемата, дали е во ред, пред сè од морален и етички аспект, да се орочуваат финансиските средства со кои располага Агенцијата, како независно, самостојно и непрофитно регулаторно тело⁴⁸. Во Документот за јавна политика, кој се однесува на подзаконските акти на АВМУ⁴⁹, ЦРМ предлага со новиот деловник таксативно да се предвидат случаите во кои може да се отстрани јавноста од седниците на советот. Пожелно е, доколку тоа се направи, да се цитираат референтни одредби од закони кои регулираат степен на класифицираност на информации, но и заштита на лични податоци.

Сепак, ставот на ЦРМ е дека треба да постои целосна отвореност, транспарентност и отчетност во работата на Агенцијата.

Јавни состаноци

Во набљудуваниот период, АВМУ одржа и два јавни состаноци, исполнувајќи ја законската обврска, најмалку еднаш во три месеци да одржува јавен состанок⁵⁰. Тимот на ЦРМ присуствуваше и на двата јавни состаноци. На првиот јавен состанок, кој се одржа на 19 март, претставниците на АВМУ зборуваа за

⁴⁷Види Записник од 2-та седница на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги одржана на 14.07.2014 година, стр. 5 http://www.avmu.mk/images/Zapisnik_od_02_sednica_-_na_SOVETOT_NA_AGENCIJATA_VO_NOV_SOSTAV-2014_godina_so_arh_br_.pdf

⁴⁸Види Документ за јавна политика „Предлог-решенија за подзаконската регулатива во надлежност на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги“, стр. 8-9, http://mdc.org.mk/wp-content/uploads/2014/07/CRM_Dokument-za-javna-politika_AVMU-podzakonski-akti_23072014.pdf

⁴⁹Види Ibid, стр. 3-4, http://mdc.org.mk/wp-content/uploads/2014/07/CRM_Dokument-za-javna-politika_AVMU-podzakonski-akti_23072014.pdf

⁵⁰Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Службен весник на РМ, бр.184/2013, бр.13/2014, бр.44/2014 и бр. 101/2014, чл. 9, ст. 2 и 3: „2. Агенцијата е должна најмалку еднаш на тримесеци во текот на годината да организира јавни состаноци со цел да им овозможи на сите заинтересирани страни, да ги изразат нивните ставови и мислења по однос на развојот на аудио и аудиовизуелни медиумски услуги во Република Македонија, а особено за: - состојбите на пазарот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги во Република Македонија и - реализација на активностите и исполнување на целите од годишната програма за работа на Агенцијата. 3. Добиените ставови и мислења од ставот 2 на овој член, како и ставот на Агенцијата по однос на истите во рок од седум дена од денот на одржувањето на јавниот состанок се објавуваат на веб страницата на Агенцијата.“

реализацијата на активностите и исполнувањето на целите од годишната програма за работа на Агенцијата, за состојбите на пазарот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги во РМ и за имплементација на медиумската писменост во образовниот систем⁵¹. Иако на состанокот беа присутни голем број претставници од релевантни државни институции, медиуми, медиумски и новинарски организации, за време на дискусијата беше поставено само едно прашање и тоа од претставничка на стручната служба на канцеларијата на Народниот правобранител⁵². На вториот јавен состанок кој се одржа на 20 јуни, претставниците на Агенцијата повторно зборуваа за реализацијата на активностите и исполнувањето на целите од годишната програма за работа на Агенцијата, како и за обврските на АВМУ, радиодифузерите и операторите, после изборот на новите органи на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. И на овој состанок⁵³, како и на првиот, забележливо беше отсуството на каква било дебата поврзана со прашања кои ја засегаат медиумската заедница.

ЦРМ смета дека овие состаноци претставуваат добра можност да се отвори јавна дебата за многу важни и клучни теми и прашања поврзани со работата и надлежностите на Агенцијата, и дека токму затоа, тие во иднина, треба да ја добијат својата вистинска форма, а не да останат на нивото на законска обврска која Агенцијата само формално ќе ја реализира.

⁵¹ Повеќе за Првиот јавен состанок види на

http://www.avmu.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=1246%3Ajaven-povik&catid=94%3A2013-03-04-09-53-19&Itemid=427&lang=mk

⁵² Извештај од Првиот јавен состанок на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги во 2014 година, одржан на 19.03.2014 година во Бизнис салата на новата административна зграда на Агенцијата за електронски комуникации, бр. 03-1746-1 од 21.03.2014 година,

http://www.avmu.mk/images/Izvestaj_od_Prviot_javen_sostanok_na_Agencijata_za_audio_i_audiovizuelni_mediumski_uslugi_vo_2014.pdf

⁵³ Извештај од Вториот јавен состанок на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги во 2014 година, одржан на 20.06.2014 година во Бизнис салата на новата административна зграда на Агенцијата за електронски комуникации, бр. 03-3375-1 од 24.06.2014 година,

http://www.avmu.mk/images/Izvestaj_od_Vtoriot_javen_sostanok_na_Agencijata_za_audio_i_audiovizuelni_mediumski_uslugi_vo_2014.pdf

V МАКЕДОНСКА РАДИОТЕЛЕВИЗИЈА

Во овој период на мониторинг, јавниот радиодифузен сервис остана најнетранспарентната и најзатворената институција чија работа ја набљудува ЦРМ.

Дури и кога станува збор за слободниот пристап до информации од јавен карактер, Македонската радиотелевизија се однесува рестриктивно. ЦРМ, на 15 мај, поднесе барање за слободен пристап до информации, со кое од МРТ ги побара записниците од седниците на Програмскиот совет од почетокот на 2014 година⁵⁴. Стручната служба на МРТ, во законски предвидениот рок, достави Заклучок со кој ја прекинува постапката, бидејќи како што стои во образложението, програмскиот совет сè уште не е формиран⁵⁵. ЦРМ вложи жалба до Комисијата за заштита на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер (КОМСПИ), истакнувајќи дека според Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер (ЗСПИЈК), имателот на информацијата, во овој случај МРТ, е должна да ги достави информациите од актуелниот Совет на МРТ⁵⁶. Имателот на информацијата, според Законот, мора да биде проактивен и да постапува во насока на потребите на барателот на информациите, во овој случај ЦРМ. Дополнително, МРТ го прекрши Законот со тоа што лицето задолжено за слободен пристап, телефонски го контактираше ЦРМ и бараше да се повлече Жалбата и да се испрати ново барање во кое ќе се прецизира дека се бараат информации од Советот на МРТ. Според ЗСПИЈК, а и во согласност со текстот и начелата на Законот за општата управна постапка (ЗОУП), имателот не треба

⁵⁴ Барањето што беше испратено до МРТ гласи: „Сите записници од одржани седници на Програмскиот совет на МРТ и сите одлуки донесени од страна на Програмскиот совет на МРТ, во периодот од 01.01.2014 година, заклучно со датумот на прием на ова барање.“

⁵⁵ Целосниот одговор на Заклучокот кој пристигна од МРТ гласи: „Поради фактот што како орган на МРТ сè уште не е конституиран Програмскиот совет на МРТ, имателот на информации од јавен карактер не ја поседува бараната информација. Постапката за давање информација од јавен карактер се запира“

⁵⁶ Жалбата што беше испратена до КОМСПИ гласи: „МРТ како имател на потребните информации, во одговорот на барањето 03-3644/2 од 25.05.2014 година не извести дека бараните податоци се во неговата листа на информации од јавен карактер, но со оглед на фактот дека Програмскиот совет на МРТ сè уште не е конституиран, според Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, имателот на информации не ја поседува бараната информација. Ваквото тврдење е во спротивност со Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер, а посебно од причина што до изборот на новиот Програмски совет на МРТ, според Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, мандатот на веќе постоечкиот совет трае сè до изборот на новиот програмски совет (член 153, став 4 од Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. Од горенаведените причини бараме Комисијата да ја уважи жалбата и да и’ наложи на МРТ да ни ги достави бараните податоци од јавен карактер“.

телефонски да го контактира барателот на информацијата, туку во постапката треба да применува писмена и формална комуникација. Сепак, со цел што поскоро да ги добие бараните информации, ЦРМ ја повлече Жалбата и на 21 јули поднесе ново Барање за слободен пристап до МРТ, барајќи ги сите записници и одлуки од Советот на МРТ, одржани и донесени од 1 јануари 2014 година, заклучно со датумот на прием на барањето⁵⁷.

До објавувањето на овој извештај, сè уште не е пристигнат одговор на барањето. ЦРМ очекува јавниот радиодифузен сервис проактивно, нерестриктивно, навремено и одговорно да ги почитува законските одредби за пристап до информации, затоа што, тоа претставува обврска на секоја јавна институција, а посебно на јавниот радиодифузен сервис, чија што примарна функција е навремено, точно и објективно информирање на сите граѓани на Република Македонија.

МРТ, и во овој период на мониторинг, на својата интернет страница не објави ниту еден внатрешен документ, дури ни Финансискиот план, ни Годишната програма за работа за 2014 година. Јавниот радиодифузен сервис има обврска да ги објавува сите одлуки, записници од седници и воопшто, сите акти кои тековно се носат од страна на актуелните управувачки органи на МРТ. Бројот на расположливи документи на интернет-страницата на МРТ, покажува целосна затвореност и нетранспарентност во нејзиното работење, а укажува и на фактот дека јавниот радиодифузен сервис не го задоволува ниту минимумот меѓународни стандарди за јавност во работењето. Така на пример, современото функционирање, како и актуелните развојни трендови во радиодифузијата, меѓу другото, подразбираат функционална и редовно ажурирана интернет-страница, што не е случај со МРТ⁵⁸.

До објавувањето на овој извештај, сè уште не е формиран новиот програмски совет на МРТ, предвиден со Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги.

⁵⁷ Барањето што беше испратено до МРТ гласи: „Сите записници од одржани седници на Совет на МРТ и сите одлуки донесени од страна на Советот на МРТ, во периодот од 01.01.2014 година, заклучно со датумот на прием на ова барање.“

⁵⁸ Види „Мониторинг на спроведувањето на новото медиумско законодавство, на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги и на Македонската радиотелевизија“, <http://mdc.org.mk/wpcontent/uploads/2014/04/Monitoring-na-novoto-mediumsko-zakonodavstvo-MKD.pdf> стр. 12

Очекуваме процесот на формирање и избор на новите раководни структури на јавниот радиодифузен сектор да биде заокружен во наредните месеци.

Очекуваме во истиот период, Министерството за информатичко општество и администрација да предложи законски измени кои ќе обезбедат финансиска независност на јавниот радиодифузен сервис. Актуелниот закон предвидува МРТ да се финансира од радиодифузната такса, од комерцијални услуги, од продажба на програма, донации и средства од Буџетот на РМ. Додека за донациите се нагласува дека тие не смеат да влијаат врз независноста на јавниот сервис, Законот воопшто не ја регулира опасноста од директно влијание на Владата врз уредувачката политика и независноста преку доделување средства од државниот буџет⁵⁹. ЦРМ смета дека буџетот на РМ не може да биде извор на дополнително финансирање. Од тој аспект, законската можност за финансирање на МРТ со буџетски средства треба или да се избрише, или пак, да се фиксира на точно определена сума. Доколку се прифати второто решение, Законот треба да се прошири со одредби кои не само што ќе ја фиксираат сумата или методологијата, туку и нема да остават простор за какви било преговори со Владата на годишно ниво за степенот на буџетски дотации. Сепак, второто решение останува проблематично од аспект на тоа дека *de facto* претставува недозволена државна помош според европските стандарди. Затоа, ваква интервенција во Законот би претставувала времено и парцијално решение⁶⁰.

⁵⁹Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Службен весник на РМ, бр.184/2013, бр.13/2014, бр.44/2014 и бр. 101/2014, чл. 105 ФИНАНСИРАЊЕ НА МРТ „1. МРТ се финансира од радиодифузната такса, од емитување на аудио и аудиовизуелни комерцијални комуникации, донации, продажба на програма и услуги и од средства обезбедени во Буџетот на Република Македонија за тековната година, согласно со овој закон и Законот за контрола на државната помош. 2. Донациите од ставот 1 на овој член не смеат да влијаат или да ја нарушат уредувачката независност на МРТ. 3. МРТ е должна за набавката на аудио или аудиовизуелни дела, односно на програмски содржини да склучи посебен договор со обезбедувачот на аудио или аудиовизуелни дела, односно на програмски содржини. 4. Начинот и постапката на спроведување на јавни конкурси, начинот и постапката за набавката на аудио или аудиовизуелни дела, односно на програмски содржини и склучување на договорите се утврдува со акт донесен од директорот на МРТ кој треба да обезбеди транспарентност, економичност, ефикасност и ефективност во управувањето на финансиските средства на МРТ, согласно со годишната програма за работа на МРТ за наредната година, овој закон и актите кои произлегуваат од него. 5. За постигнување и одржување на поголем степен на програмски и техничко-технолошкиот развој на јавниот радиодифузен сервис можат да се издвојуваат средства и од Буџетот на Република Македонија за таа намена.“

⁶⁰Види „Мониторинг на спроведувањето на новото медиумско законодавство, на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги и на Македонската радиотелевизија“, <http://mdc.org.mk/wpcontent/uploads/2014/04/Monitoring-na-novoto-mediumsko-zakonodavstvo-MKD.pdf> стр. 11-12

VI ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

Министерство за информатичко општество (МИОА) и Собрание на РМ

ЦРМ смета дека Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА) треба да ја објави официјалната одлука за тоа кои се двете мнозински новинарски здруженија во Македонија. Ова е важно затоа што Советот на АВМУ веќе функционира, а останува нејасно врз основа на која одлука двете новинарски здруженија доставиле предлози за свои претставници во АВМУ.

ЦРМ предлага да се укине членот на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги кој се однесува на креирање регистри на новинари во МИОА. Државните органи мора да ја почитуваат со устав загарантираната слобода на здружување и да ги користат постојните податоци во Централниот регистар на Република Македонија.

ЦРМ смета дека се потребни законски интервенции, кои ќе им наметнат обврска на овластените предлагачи, за членови на Советот на АВМУ да предлагаат личности од нивното директно или пак, сродно професионално опкружување. На тој начин, ќе се спречи досегашната практика, новинарско здружение, наместо новинар да предложи адвокат, или пак, адвокатската комора, наместо правник, да предлага машински инженер. Загрижува појавата претставници на една конкретна професија, да ценат стручност на личности кои не доаѓаат од иста или сродна фела.

Мониторингот покажа дека Собранието го надмина законскиот рок за именување на членовите на Советот на АВМУ, односно, наместо утврдените предлози од Комисијата за прашања на изборите и именувањата да ги потврди во рок од 1 месец, законодавниот дом, тоа го направи со задоцнување од речиси две седмици. Овластените предлагачи на членови на телата и органите кои се избираат согласно ЗААМУ, како и Собранието на Република Македонија, мора во иднина да внимаваат на обврската за почитување на законските рокови.

ЦРМ констатира дека овластените предлагачи и Собранието не ја испочитуваат законската обврска за рамноправна застапеност на двата пола во составот на

Советот на АВМУ. Како што беше родово нерамноправен поранешниот Совет за радиодифузија, така и сега, во Советот на Агенцијата, повторно има само една жена.

Недозволиво е суштинско менување на законите да се прави по скратена постапка и без каква било најава и консултација со стручната и пошироката јавност, како што тоа беше случај со последните измени на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, од 3 јули 2014 година.

ЦРМ останува на ставот дека одредбите кои се однесуваат на емитувањето музика се непотребни и дека претставуваат директно мешање во уредувачката политика на радиодифузерите. Прашањето колку и каква музика радиодифузерите ќе емитуваат е прашање на нивната независна уредувачка политика, а не на форматот во кој емитуваат. Овие обврски се единствено примерени за јавниот радиодифузен сервис кој има должност да се грижи за јазикот, традицијата и културното наследство на Република Македонија, како што веќе е уредено со постојниот текст на Законот. Дополнително, никаква интервенција не е направена околу висината на казните за евентуално прекршување на оваа обврска, која повторно останува енормно висока – 20.000 евра.

Во однос на прашањето за воведување две новинарски здруженија како овластени предлагачи на членови на програмскиот совет на МРТ, наместо досегашното решение тоа да биде мнозинското новинарско здружение, ЦРМ смета дека е недозволиво да се прават вакви промени без претходно јавно образложение, консултации со засегнатите страни и секако, јавна расправа.

Што се однесува до ослободувањето на домаќинствата приматели на социјална парична помош и постојана парична помош од плаќање на радиодифузна такса, ЦРМ смета дека станува збор за социјална мерка за која е потребна анализа околу финансиските реперкусии кои ќе ги претрпат институциите и активностите што се финансирани од радиодифузната такса, особено Македонската радиотелевизија.

Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (АВМУ)

Новиот состав на Советот, го прекрши Законот уште на својата конститутивна седница, бидејќи усвои 4 подзаконски акти, без при тоа да ја испочитува законската обврска, нацртите на овие документи да ги објави на интернет страницата на АВМУ и да обезбеди најмалку 30 дена за јавна расправа, односно време за сите заинтересирани страни да поднесат евентуални коментари и забелешки.

ЦРМ смета дека АВМУ мора да го почитува Законот и сите правни акти навремено да ги објавува на својата интернет страница пред тие да бидат усвоени. И покрај тоа што кај дел од членовите на Советот, преовладува толкувањето дека подзаконските акти кои се однесуваат на организациски прашања не мора да бидат претходно објавувани, Законот е јасен и прецизен, и при тоа не прави разлика меѓу различните видови подзаконски акти. Кога станува збор за подзаконските акти од организациска природа, тие би требало да подлежат на уште поголема контрола од јавноста, посебно оние акти кои се однесуваат на правата и обврските на членовите на Советот, кои се именувани функционери.

Иако финансискиот план на Агенцијата е објавен со уредно поделени буџетски ставки, тоа не е сосема доволно и препорачуваме АВМУ да ги објави и нето месечните надоместоци на сите членови на Советот, како и платите на директорот и заменик директорот. Пожелно е јавно да бидат достапни и надоместоците што ќе ги добиваат членовите на Советот, директорот и заменик директорот, како на пример, надоместокот за патни трошоци, за употреба на службени мобилни телефони и др. Јавноста има право да знае со колкав квантум јавни пари во текот на месецот или годината, располага секој избран или именуван функционер бидејќи целосната финансиска транспарентност е едно од основните начела на одговорното и отчетно вршење на јавните овластувања.

Констатираната нетранспарентност на АВМУ, кога станува збор за орочување финансиски средства е исклучително проблематична, бидејќи јавноста мора и треба да знае како и за што се употребуваат јавните пари. Дополнително, се наметнува дилемата, дали е во ред, пред сè од морален и етички аспект, да се

орочуваат финансиските средства со кои располага Агенцијата, како независно, самостојно и непрофитно регулаторно тело.

Сериозна аномалија во однос на јавноста на седниците на Советот се случаите кога за време на седниците, од нејасни причини, медиумите и останатите присутни се замолени да ја напуштат салата. ЦРМ предлага со новиот деловник таксативно да се предвидат случаите во кои може да се отстрани јавноста од седниците на советот. Пожелно е, доколку тоа се направи, да се цитираат референтни одредби од закони кои регулираат степен на класифицираност на информации, но и заштита на лични податоци. Ставот на ЦРМ е дека треба да постои целосна отвореност, транспарентност и отчетност во работата на Агенцијата.

Јавните состаноци на АВМУ претставуваат добра можност да се отвори јавна дебата за важни теми и прашања поврзани со работата и надлежностите на Агенцијата, и дека токму затоа, во иднина, тие треба да ја добијат својата вистинска форма, а не да останат на нивото на законска обврска која Агенцијата само формално ќе ја реализира.

Македонска радиотелевизија (МРТ)

Во овој период на мониторинг, јавниот радиодифузен сервис остана најнетранспарентната и најзатворената институција чија работа ја набљудува ЦРМ. Дури и кога станува збор за слободниот пристап до информации од јавен карактер, Македонската радиотелевизија се однесува рестриктивно.

ЦРМ очекува во наредниот период јавниот радиодифузен сервис проактивно, нерестриктивно, навремено и одговорно да ги почитува законските одредби за пристап до информации од јавен карактер, затоа што, тоа претставува обврска на секоја јавна институција, а посебно на јавниот радиодифузен сервис, чија што примарна функција е навремено, точно и објективно информирање на сите граѓани на Република Македонија.

Бројот на расположливи документи на интернет-страницата на МРТ, покажува целосна затвореност и нетранспарентност во нејзиното работење, а укажува и на

**USAID PROJECT FOR MEDIA
LEGAL REFORM AND
RESPONSIBLE MEDIA**

фактот дека јавниот радиодифузен сервис не го задоволува ниту минимумот меѓународни стандарди за јавност во работењето.

До објавувањето на овој извештај, сè уште не е формиран новиот програмски совет на МРТ, предвиден со Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. Очекуваме процесот на формирање и избор на новите раководни структури на јавниот радиодифузен сервис да биде заокружен во наредните месеци.

Министерството за информатичко општество и администрација мора во најскоро време да предложи законски измени кои ќе обезбедат финансиска независност на јавниот радиодифузен сервис. ЦРМ смета дека буџетот на РМ не може да биде извор на дополнително финасирање на МРТ. Од тој аспект, законската можност за финансирање на МРТ со буџетски средства треба или да се избрише, или пак, да се фиксира на точно определена сума. Доколку се прифати второто решение, Законот треба да се прошири со одредби кои не само што ќе ја фиксираат сумата или методологијата, туку и нема да остават простор за какви било преговори со Владата на годишно ниво за степенот на буџетски дотации. Сепак, второто решение останува проблематично од аспект на тоа дека *de facto* претставува недозволена државна помош според европските стандарди. Затоа, ваква интервенција во Законот би претставувала времено и парцијално решение.